

В. А. Греченко

**БОРотьБА мІЛІЦІЇ з ПРОСТИТУЦІЄЮ в УСРР у добу НЕПУ
(1921–1929 рр.)**

Розглянуто основні аспекти боротьби міліції з проституцією в період нової економічної політики в Україні, причини проституції, її рівень.

Ключові слова: міліція, проституція, нова економічна політика, злочинність.

З давнього часу проституція як соціальне явище стала предметом дослідження представників гуманітарних і природничих наук. Медицина, історія, мистецтво, соціологія, психологія, юриспруденція звертали свою увагу на це явище. Ще Фома Аквінський порівнював проституцію з каналізацією в палаці, зникнення якої призведе до того, що палац заповниться брудом. Вивчення історії проституції та

боротьби з нею певною мірою здійснювалося радянськими та українськими вченими. При цьому комплексних досліджень проблеми боротьби з проституцією в УСРР протягом 1920-х років фактично не існує. Лише окремі аспекти наведеної тематики знайшли відображення у працях сучасних дослідників В. Іваненка та І. Іщенко [1], В. Пашина і С. Богданова [2], О. Міхеевої [3]. У зв'язку з цим автор поставив собі за мету узагальнити історичний матеріал щодо боротьби міліції з проституцією в період непу, оскільки саме цей аспект проблеми є недостатньо вивченим.

Боротьба радянської влади та її виконавчого органу – міліції з проституцією розпочалася фактично з перших днів існування більшовицької влади. У надзвичайних умовах Громадянської війни «пропащих» жінок судили не згідно із законом, а по «революційній совісті», прирівнювали до «ворожих революції осіб» і навіть до «класових ворогів». В. І. Ленін в листі від 9 серпня 1918 року до голови Нижегородської губернської Ради Г. Ф. Федорова рекомендував «... розстріляти і вивезти сотні повій» [4, с. 142].

Як і в колишній Російській імперії, в радянській Росії 20-х років ХХ століття продажні жінки залишалися невід'ємною частиною повсякденного життя городян. Основною причиною проституції в той час називали важкі соціально-економічні умови життя взагалі та жіноцтва особливо [5]. За даними обстежень жінок легкої поведінки, 90 % походили з бідних верств населення. Певне уявлення про причини проституції дає опитування повій, проведене 1924 р. Показово, що 47,9 % опитаних жінок із 642 причиною свого заняття назвали злидні. Однак існувала інша категорія: 31 % цих жінок займалися проституцією заради легких грошей [6, с. 71–74]. У процесі свого дослідження І. В. Іщенко виявив тенденцію до зростання проституції у селах, розташованих поблизу промислових центрів. На прикладі Запорізької округи чітко простежується закономірність зростання кількості публічних жінок у 1920-х роках у районних центрах і селах, розташованих уздовж залізниці [7, с. 9–10].

Це можна пояснити тим, що, з одного боку, з'явилися заможні непмани, а отже, й попит на послуги «жриць кохання». З іншого боку, зріс рівень безробіття, а з виробництва виштовхували передусім найменш кваліфікований елемент – жіноцтво, яке потрапляло на вулицю, «на панель», збільшуючи пропозицію сексуальних послуг. Як результат – різкий стрибок рівня проституції [8, с. 273]. В період непу допущення ринкових стосунків, відродження грошового обігу призвело до розширення сфери комерційного сексу. Специфіка періоду виразилася спочатку в натуралізації плати за сексуальні послуги і деякому скороченні масштабів проституції, а потім, з введенням непу, – в новому розквіті проституції та її своєрідному соціальному «усереднюванні» (значному скороченні прошарків найдорожчих і найдешевших повій). Чисті «професіоналки» становили меншість,

для більшості проститууюючих жінок торгівля власним тілом була засобом приробітку. В життєдіяльності повій було немало властивого їй у всі часи: тісний зв'язок з іншими формами девіантної поведінки (пияцтвом, наркоманією, злочинністю, самогубствами) і певними фоновими явищами (венеричними хворобами). Добровільно або з примусу повій працювали з масою людей, від яких отримували основний або додатковий дохід: із сутенерами, власниками кубел, візниками, метрдотелями, офіціантами, банщиками та ін. Клієнтами їх були люди з різних соціальних груп, але головними споживачами були молоді робітники.

Позиція нової влади стосовно «продажної любові» досить довго залишалася невизначеною і багато в чому виникала з ілюзорних поглядів більшовиків на цю проблему, що добре видно з аналізу правозастосовної практики відносно продажних жінок, осіб, які сприяли організації сексуальної комерції, та інших компонентів радянської моделі соціального контролю за проституцією. Кінець кінцем, офіційно прийнятий принцип «Боротьба з проституцією, а не з повією» не витримав випробування практикою і був відкинтий після зміни загальної ситуації в країні, з переходом від «демократії непу». Встановлена соціологами залежність розкріпаченості у сфері моральності від «великих історичних переворотів типу соціальних лих і криз, революцій і воєн, масового голоду і розрухи» [9, с. 34] виразно виявилася в той період і не забарилася позначитися на збільшенні проституції. Попит на «продажну любов» різко зріс, що поставило державу перед питанням про створення організаційно-правових основ боротьби з цим негативним явищем. Більшовицька влада визнала неприйнятною політику регламентації, що здійснювалася в царській Росії. В результаті було вироблено новий підхід, відповідно до якого як злочинність, так і проституція розглядалися як спадщина буржуазного суспільства, результат його недосконалої, яка може бути викоренена в соціалістичній державі. Виходячи з цього, в СРСР у справі боротьби із сферою комерційного сексу було взято курс на залучення жінок до трудової і громадської діяльності, перевиховання, прищеплення їм моральних і моральних цінностей, зрівняння їх у правах з чоловіками, на часткове звільнення слабкої статі від турбот по господарюванню і вихованню дітей, на забезпечення доступного медичного обслуговування і поліпшення в цілому умов життя. Подібні дії доповнювалися активною боротьбою з кублоутриманням, сутенерством, залученням до проституції на основі кримінального законодавства. Як уже зазначалося, торгувати собою жінку у більшості випадків змушували соціально-економічні причини [10, с. 10]. Цей факт обумовлював суворе обмеження ролі правоохоронних органів у справі зниження зростання проституції, яка зводилася до здійснення боротьби із залученням «нових кадрів» секс-бізнесу, (кублоутримання, сутенерство). Міжвідомчою комісією з боротьби з проституцією

(створеною при венерологічній секції Наркомздорово) було прийнято «Тези по боротьбі з проституцією» (1921 р.). Тези проголошували професійних повій, єдиним джерелом існування яких є проституція, громадськими паразитами і *дезертирами праці*, які нарівні з іншими дезертирами повинні притягуватися до відповідальності на загальних підставах. При цьому стосовно жінки, для якої проституція була підсобним промислом, було допустиме застосування лише загальних заходів соціального, економічного й освітнього характеру (які, зважаючи на кризову ситуацію в країні, практично не проводилися). У Тезах стверджувалося, що «комунізм – могила проституції» [11, с. 7].

У цілому повій того часу можна умовно розділити на дві групи. Переважна більшість займалася проституцією як підсобним промислом, в надії поліпшити своє скрутне матеріальне становище. Другу, чітко окреслену, групу складали «професіоналки», що зробили торгівлю своїм тілом основним джерелом доходу. І перша (рідше), і друга (частіше) групи були тісно пов'язані зі злочинними елементами. Про це свідчить виняткове різноманіття термінів, якими позначалася повія у блатному жаргоні 1920-х років. У «Словнику блатної музики», виданому в 1927 р. для внутрішнього користування співробітників НКВС [12, с. 163–226], вдалося виявити 31 назву: алюра, баруля, бедка, бікса, бланкета, блатна кішка, гарандесса, дежурка, купчиха, курва, ластівка, лярва, мара, маруха, марухан кльова, марушка, млеха, молявка, прокурсетка, рунни-лобно, свердловина, стуколка, сфелера, флюра, хипесниця, целка, чеканка, чувиха, шваба, шкура, шмара. Багато назв використовувалося і для позначення подруги, коханки або дружини карного злочинця, чим зайвий раз підтверджується близькість повій до злочинного світу. Про те ж говорять і дані правоохоронних органів. Повії не лише вживали наркотики, але й займалися їх поширенням. Один з дослідників проблем проституції С. Вислоух писав у 1925 році: «Торгівля марафетом й іншими засобами самозабуття майже цілком знаходиться в руках повій». Учений також зазначав, що, «усупереч пануючій думці, більшість колишніх повій потрапляють до психіатричної лікарні не внаслідок прогресивного паралічу (як результат колишнього сифілісу), а внаслідок зловживання наркотиками, що доводять наркоманку часом до повного безумства» [13, с. 322].

І звичайно ж, як і в колишній Російській імперії, «продажну любов» радянських років невідворотно супроводжували всілякі венеричні хвороби. Відомий дослідник венеризму і проституції професор В. В. Іванов уважав, що «всяка жінка, що мала у своєму житті статеві стосунки з кількома чоловіками, рідко коли уникає зараження і дуже часто носить в собі заразу, сама не підозрюючи про свою хворобу» [14, с. 41]. У таких умовах статевий акт з повією нагадував гру в російську рулетку. Але грали в неї дуже багато і з великим бажанням. Боязнь заразитися була майже відсутньою. Фабрично-заводська

молодь вважала, що користуватися послугами повій і хворіти на венеричні хвороби – справа цілком звичайна, свого роду молодечтво [14, с. 41].

Більшовики досить жорстко взялися до боротьби з проституцією. Першим кроком стало створення у березні 1921 р. спеціальної комісії ВУЦВК на чолі з В. А. Мойровою – завідуючою відділенням роботи серед жінок при ЦК КП(б)У. Загальне керівництво покладалося на Міжвідомчу комісію при ВУЦВК, яку очолювала Марія Скрипник [15]. Крім цих органів, діяла ще й рада по боротьбі із соціальними хворобами і проституцією, яка з грудня 1922 р. функціонувала при Народному комісаріаті охорони здоров'я [16]. До складу ради входили керівник охорони здоров'я в республіці, представники партії, жіночого відділу [17]. Очолив її народний комісар охорони здоров'я УСРР Д. І. Єфімов. У 1923 р. у Харкові при НКВС з'явився спеціальний підрозділ для боротьби з проституцією і поширенням венеричних хвороб, а вже в наступному році відновилася робота товариства дерматовенерологів.

Для протидії проституції було створено Центральну раду по боротьбі з проституцією, яку очолював нарком охорони здоров'я РРСФР М. О. Семашко, проводилися всеросійські наради по боротьбі з проституцією, в яких брали участь і представники інших республік. У 1924 р. в Австрії відбувся Всесвітній конгрес по боротьбі з проституцією, де виступав представник СРСР В. М. Броннер [18, с. 183].

У прийнятому в 1922 р. Кримінальному кодексі УСРР було перераховано ті протиправні діяння у сфері статевих стосунків, які спричиняли кримінальне покарання. Серед таких не було вказівки на заняття проституцією, отже, ця діяльність не призводила до застосування якого-небудь кримінального покарання. Проте певні види співучасті в цьому промислі визнавалися суспільно небезпечними. Так, карався примус із корисливих або інших особистих видів до заняття проституцією, здійснений за допомогою фізичної або психічної дії, передбачалося покарання за звідництво, утримання кубел розпусти, а також вербування жінок для проституції.

Внутрішні інструкції Наркомату внутрішніх справ від 1924 р. відповідали конституційній нормі: співробітникам міліції і кримінального розшуку дозволялося притягати повій лише як свідків, ставитися до них пропонувалося коректно і з повагою(!) [19, с. 93].

Реальна практика частенько була далека від цих приписів. Міліція і кримінальний розшук використовували повій у розшуковій роботі, сприяли відкриттю кубел розпусти і були активними споживачами «продажної» любові [20]. Звідництво і кублоутримання тісним чином перепліталися між собою. Кубла існували в усіх великих і в багатьох повітових містах. Нарком внутрішніх справ УСРР М. Скрипник у наказі по НКВС від 26 січня 1922 р. зазначав: «Розвиток проституції прийняв загрозливий для громадського здоров'я і

Червоної Армії розміри поширенням зарази венеричними хворобами» і вимагав «застосувати найрішучіші та найенергійніші заходи щодо ліквідації цих ганебних явищ» [21]. У газеті «Революційний страж» (Київ) за листопад–грудень 1923 р. відзначалося, що міліціонери знаходяться у групі ризику зараження венеричними хворобами. Автор статті (М. Рабінович) пояснював це так: «Якщо міліціонер і має деяку схильність до зараження, то це можна пояснити ще й тим, що він, знаходячись в мілітарних умовах праці, на яку кодекс законів про працю в частині стройовій не поширюється, буває часто зайнятий по 14–16 годин на добу. Не маючи вільного часу задовольняти свої духовні потреби під час відпочинку, щоб піти в клуб або театр, і т. д. він більше схильний до зараження ... Кожен міліціонер повинен пам'ятати, що венерична хвороба – не ганьба, а нещастя, і передусім він не повинен приховувати її, а свідомо зобов'язаний ставитися до її лікування» [22].

Поширення проституції на початку 1920-х років зумовило різке зростання венеричних захворювань, особливо сифілісу [8]. Серед усіх заразних захворювань сифіліс був на третьому місці за кількістю уражених людей [23, с. 5]. Ця хвороба охопила всі верстви населення, не можна було виділити якусь одну, ізольовану групу людей, щоб навісити на них ярлик «прокажених»: «Перед сифілісом усі рівні ... Поруч з чепуристом одягненим військовим сидить робітник в замусоленій блузці з вимазаним салом і кіптявою обличчям. Тут же сидять два приїжджі селянина з навколишніх сіл у постолоах, з пов'язкою на обличчі» [24]. Таку картину можна було щодня спостерігати в Інституті венеричних хвороб (заснований у січні 1924 р.), який був переповнений пацієнтами, що стікалися звідусіль, адже в Україні діяло лише два державних венерологічних інститути – в Харкові та Одесі [25]. Тільки за лютий 1924 р. харківський інститут мав понад 6000 звернень хворих на сифіліс, а вже в березні кожне відділення приймало 550–600 осіб щодня! Соціальний склад хворих був таким: 70 % – робітництво, а 30 % – бездомні, безробітні, інваліди, кустарі. Серед усіх хворих 52 % – чоловіки, 33 % – жінки, а 15 % – діти віком до 15 років [26].

Влітку 1922 р. НКВС, сильно стривожений тим, що потік голодуючих біженок у великих містах надав додаткову гостроту проблемі, розробив і опублікував проект організації особливої «міліції моралі». Проект спровокував хвилю обурення, з викривальною статтею в «Московских известиях» виступила Клара Цеткін. Як відмічали фахівці, «загроза морального здичавіння, неймовірно зростання проституції і венеричних хвороб, які викликали до життя проект «міліції моралі», все ж не могли здолати жаху і відрази до тієї системи вільної боротьби, якою була регламентація. Однак ідея цього заходу має немало таємних прибічників у нашому суспільстві» [27, с. 41]. У результаті проект не був здійснений.

Середина 20-х років виявилася рубежем не лише тому, що в цей час відбувалася реорганізація роботи Рад різних рівнів. Тоді ж почали мінятися підходи до проституції з боку адміністративних органів. У міру поліпшення соціально-економічного становища в країні гострота проблеми, здавалося б, мала спадати, але цього не відбувалося. В той же час прийнятий принцип боротьби з проституцією, а не з повією обмежував можливості силової дії адміністративних органів на «жриць кохання». Як наслідок, поширюється уявлення про професійних повій як про соціально-паразитичний елемент. На думку радянського начальства, повії за самою своєю соціальною природою не були здатні до виправлення, тому до них слід було застосовувати нетрадиційні методи впливу. Першою ластівкою тут став проект, розроблений НКВС у 1926 р. Суть його полягала в залученні професійних повій до трудового середовища за допомогою примусової ізоляції без рішення суду. Для цього в Сибіру і південно-східних районах країни слід було сформувати колонії некваліфікованої примусової праці; розташовуватися вони повинні були далеко від населених пунктів – щоб не розбещувати місцеве населення, функціонувати – за принципом самоокуповування. Планувалося створити 80 таких установ з орієнтовною пропускною спроможністю 5 тис. осіб на рік [19, с. 99]. І хоча проект не було реалізовано, він дозволив з'ясувати реакцію органів вищої влади на радикально-насиленницьке рішення проблеми проституції. Найпереконливіше про зміну позиції адміністративних органів свідчать два факти: таємна реєстрація повій і створення на деяких з них спеціальних досьє, складених з агентурних відомостей. Вони цілком кореспондують з вищеописаними спробами НКВС затвердити нові форми і методи боротьби з проституцією. Ще в 1924 р. НКВС рекомендував місцевим адміністративним органам почати реєстрацію професійних повій. А 23 вересня 1925 р. Центральне адміністративне управління НКВС розіслало секретний циркуляр, що містив наступні положення. «На сьогодні в містах зосередився соціально-паразитичний елемент, що наполегливо не бажає займатися суспільно-корисною працею і підкорятися встановленому правопорядку. До нього відносяться професійні повії, повії, пов'язані із злочинним світом, власники кубел. Заходи судового і адміністративного характеру, що робляться досі, не досягли реальних результатів. потрібний пошук нових, ефективних методів впливу» [28]. Обов'язковою умовою такого пошуку мало стати створення облікової картки на кожну професійну повію. Необхідні відомості передбачалося збирати негласно.

Голова ВУЦВК Г. І. Петровський та нарком здоров'я УСРР М. Г. Гуревич на початку 1923 р. (фактичне розгортання непу та підвищення рівня проституції) звернулися до губвиконкому та губздороввідділу з циркулярним листом, в якому було зазначено: проституції не повинно бути в трудовій державі. Для викорінення ганебних явищ,

які штовхають жінку на хибний шлях, планувалося взяти таких запобіжних заходів:

- при скороченні штатів особливо обережно ставитися до найуразливіших категорій жіноцтва (самотніх жінок, безпритульних дівчат, вагітних та жінок з малими дітьми); відділам охорони праці, профспілкам і жінвідділам пропонувалося захищати в першу чергу інтереси вищезазначених категорій, пам'ятаючи про те, що будь-які негативні кроки можуть штовхнути цих жінок на шлях проституції;

- організувати промислові артлі, що могли поглинути деякі групи безробітних жінок, які не мали достатньої кваліфікації;

- при організації громадських робіт максимальну увагу приділяти залученню до них безробітних жінок, а також організувати спеціальні громадські роботи для безробітних жінок;

- потурбуватися про підвищення кваліфікації жінок шляхом бронювання для них достатньої кількості місць у професійно-технічних школах та школах майстрів;

- боротися із жіночою безпритульністю шляхом облаштування гуртожитків для безробітних жінок, будинків тимчасового перебування для новоприбулих до міста дівчат та жінок;

- посилити піклування про безпритульних дітей, організувати для них ясла, дитячі їдальні, консультації тощо;

- поширити санітарно-агітаційну просвітницьку роботу серед дорослого та юнацького населення в профспілках, на виробництві, у клубах, спілках молоді, червоноармійських частинах з метою роз'яснення сутності проституції, неприпустимості та ганебності її в трудовій республіці;

- посилити професійну роботу серед тих жінок, рівень заробітної плати яких низький і для яких проституція може слугувати додатковим заробітком;

- посилити адміністративний нагляд за місцями можливого залучення робітників до розпусти, таких, як кафе, ресторани, чайні, кабаре, готелі, трактири;

- рішуче боротися з посередниками та пособниками проституції, притонуотримувачами;

- організувати доступне й безкоштовне лікування венеричних хворих шляхом організації венерологічних поліклінік та диспансерів [29, с. 63–64].

Конкретна робота міліції по боротьбі з проституцією, як це видно зі спеціальної «Інструкції органам міліції УСРР про боротьбу з проституцією» від 17 жовтня 1924 р., полягала (далі – без зміни часу – як це викладено в документі):

- а) в розкритті кубел розпусти, що є найбільш злісним фактором, який сприяє широкому розвитку проституції, і створює потворні форми безжальної експлуатації злочинними елементами осіб, утягнутих силою економічних або інших яких-небудь умов у сферу проституції;

б) у виявленні і затриманні осіб, що займаються звідницьким кублоутриманням, вербуванням жінок для проституції (торгівля живим товаром) і сутенерством (тих, хто живе за кошти повій);

в) у вжитті заходів до недопущення використання публічно-розважальних місць для проституції і перетворення їх в кубла розпусти.

2. Усі особи, пойменовані в п. «б» ст. 1 цієї Інструкції, виявлені в результаті міліційного обстеження, підлягають затриманню і залученню до судової відповідальності за ст. 170 або 171 Кримінального кодексу, а виявлені кубла розпусти – негайному закриттю.

3. Практичне здійснення вказаних завдань робиться міліцією шляхом:

а) періодичних обстежень підприємств публічно-розважального характеру, як ось: пивних, кафе, ресторанів і т. п.; причому при виконанні цих обов'язків працівники міліції користуються правом безперешкодного огляду усіх окремих кімнат і кабінетів обстежуваного приміщення;

б) встановлення постійного неослабного спостереження за так званими сімейними лазнями, а влітку – за бульварами, садами і скверами;

в) обходу приміщень з дотриманням встановлених правил в тих випадках, коли є відомості про наявність в них кубел розпусти.

Примітка: проведення вуличних облав на повій – забороняється.

Виконуючи з усією рішучістю і наполегливістю функції по розкриттю кубел розпусти, міліція, проте, не може при цьому застосовувати яких-небудь безпосередніх репресивних дій стосовно окремих повій і їх клієнтів, лише притягаючи їх, у разі потреби, як свідків у цій справі.

Примітка: Повії, що не досягли 16-річного віку, при виявленні напруляються у відповідні органи Наркомосвіти.

Для точного обліку і з'ясування результатів міліційної роботи у сфері боротьби з проституцією органи міліції роблять відповідні зведення, в яких фіксують :

а) кількість виявлених кубел;

б) кількість затриманих осіб, запідозрених у діяннях, передбачених ст. 170 і 171 Кримінального кодексу.

6. Усі заходи, що проводяться місцевими органами міліції у справі ліквідації проституції, а також і окремі розпорядження, що розробляються ними, деталізують цю Інструкцію, підлягають узгодженню з місцевими радами з боротьби з проституцією [30].

У збірнику документів, присвяченому діяльності НКВС УСРР у 1922–1930 рр., вміщено замітку з газети «Комуніст» (Харків), яка повідомляла про розкриття кубла розпусти в Харкові в готелі «Європа». «Готель «Європа», – писала газета, – став відомий міліції як кубло розпусти. Обхід міліції підтвердив цю обставину, виявивши в готелі повій ...» Свідки повідомили суд, що в готелі «Європа» номери здавалися

навіть не на годину, а по хвилинах. Суд, установивши, що в «Європі» було відверте кубло, засудив її власника Задорожного до 4 років позбавлення волі, інших співучасників – до 3 років. У засуджених було конфісковано усе майно [31, с. 270].

Відображаючи взаємозалежність утримання притонів і вербування осіб до заняття проституцією, Н. Н. Гедеонов у 1926 р. писав: «Власники кубел розпусти дуже рідко обмежуються тільки наданням приміщень, вони зазвичай займаються звідництвом та навіть вербуванням жінок для цілей проституції, тому ст. 171 Кримінального кодексу 1922 р. і поєднує всі ці злочинні діяння; ці особи мають постійний зв'язок з пов'язаними і в будь-який час можуть бути посередниками між ними і відвідувачами, звертаються «за живим товаром»; будучи добре обізнаними про місце проживання деяких, найбільш ходових повій, власники кубел бувають матеріально зацікавлені в цій комісійній роботі, бо за поставку «гостя» жінка зобов'язана сплатити частину свого ганебного і важкого заробітку посереднику. Горетій повії, яка не виконає свого зобов'язання по відношенню довідника: вона ризикує зовсім позбутися свого й без того мізерного заробітку [32, с.144].

Таким чином, з початком доби непу спостерігалось значне зростання рівня проституції, і адміністративні органи радянської влади починали малоуспішну боротьбу з цим явищем. Розроблялися різні проекти та висувалися різноманітні ідеї щодо ліквідації проституції, яка вважалася несумісною з соціалізмом. Проте соціально-економічні умови та рівень культури значної частини населення не дали реалізувати цей план.

Список використаних джерел: 1. Іваненко В. В. Україна непівська : Аналіз соціальних аномалій південного регіону / В. В. Іваненко, І. В. Іщенко. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2006. – 280 с. 2. Пашин В. П. Советская Россия в 1920-е годы: власть, социальные аномалии, общество / В. П. Пашин, С. В. Богданов. – Курск: Курск. гос. тех. ун-т, 2006. – 296 с. 3. Міхеєва О. К. Кримінальна злочинність і боротьба з нею в Донбасі (1919–1929) / О. К. Міхеєва. – Донецьк : Схід. видав. дім, 2004. – 248 с. 4. Ленин В. И. Письмо Г. Ф. Федорову 9.VIII.1918 г. // Полное собрание починений / В. И. Ленин. – Изд. 5-е. – Т. 50. Письма : Октябрь 1917 – июнь 1919. – М. : Изд-во полит. лит., 1970. – С. 142–143. 5. Жбанков Д. Н. О борьбе с проституцией / Д. Н. Жбанков // Врачебное дело. – 1921. – № 11–15. – С. 163. 6. Меликсетян А. С. Проституция в 20-е годы / Олександр Сергеевич Меликсетян // Социологические исследования. – 1989. – № 3. – С. 71–75. 7. Іщенко І. В. Державна політика у сфері боротьби з соціальними аномаліями періоду непу (1921–1928 рр.): досвід, протиріччя, уроки (за матеріалами Півдня України) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Іщенко Ігор Васильович. – Дніпропетровськ, 2003. – 16 с. 8. Ціборовський О. М. Організація боротьби з соціальними хворобами в Україні (1920–1923 рр.) / О. М. Ціборовський // Україна. Здоров'я нації. – 2008. – № 3–4. – С. 270–276. 9. Голосенко І. А. Социологические исследования проституции в России (ис-

тория и современное состояние вопроса) / И. А. Голосенко, С. И. Голод. – СПб. : Петрополис, 1998. – 123 с. **10.** Токмачева А. Ю. Организационно-правовые основы борьбы с проституцией в годы НЭПА, 1921–1928 гг. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Токмачева Анастасия Юрьевна. – М., 2006. – 24 с. **11.** Материалы межведомственной комиссии по борьбе с проституцией. – М. : ГИЗ, 1921. – Вып. 1. – 16 с. **12.** Блатная музыка. Словарь жаргона преступников / сост. Потапов С. М. – М. : Изд. Управления Уголовного розыска Республики, 1923. – С. 163–226. **13.** Вислоух С. Проституция и наркомания / С. Вислоух // Рабочий суд. – 1925. – № 7–8. – С. 317–322. **14.** Василевский Л. М. Проституция и рабочая молодежь / Л. М. Василевский. – М. : Новая Москва, 1924. – 76 с. **15.** Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 20, спр. 824, арк. 1–6. **16.** Центральний державний архів вищих органів влади та управління ЦДАВОУ України, ф. 342, оп. 1, спр. 1730, арк. 1. **17.** Державний архів Харківської області, ф. Р-203, оп. 1, спр. 919, арк. 95. **18.** Башкуев В. Ю. В. М. Броннер и его вклад в оздоровление бурятского народа / В. Ю. Башкуев // Власть. – 2013. – № 7. – С. 181–183. **19.** Панин С. Е. Продажная любовь» в Советской России (1920-е годы) / С. Е. Панин // Вестник Евразии. – 2005. – № 1. – С. 78–109. **20.** Барышев. Такой подход уголовного розыска в борьбе с преступностью недопустим / Барышев // Административный вестник. – 1929. – № 2. – С. 28. **21.** ЦДАВОВ України, ф. 6, оп. 2, спр. 1050, арк. 31. **22.** Рабинович М. Борьба с венерическими заболеваниями в милиции / Рабинович М. // Революционный страж (Киев). – 1923. – № 3–4. – С. 14. **23.** Заболеваемость заразными болезнями населения Харьковщины за 1923–1924 год. – Х., 1925. – Вып. 13. – 21 с. **24.** Фурманов С. Борьба с сифилисом / С. Фурманов // Пламя. – 1924. – № 3. – С. 25. **25.** Федоровський А. Боротьба з венеризмом за 10 років / А. Федоровський // Шлях до здоров'я. – 1928. – № 12. – С. 16. **26.** Федоровський А. Як працює венерологічний інститут / А. Федоровський // Шлях до здоров'я. – 1925. – № 2. – С. 10–11. **27.** Василевский Л. М. Проституция и новая Россия / Л. М. Василевский, Л. А. Василевская. – Тверь : Октябрь, 1923. – 84 с. **28.** Бюллетень Центрального Административного Управления НКВД. – 1926. – № 5. – С. 30. **29.** Робак І. Ю. Охорона здоров'я у першій столиці радянської України (1919–1934 рр.) : [монографія] / І. Ю. Робак, Г. Л. Демочко. – Харків : Колегіум, 2012. – 260 с. **30.** ЦДАВОВ України, ф. 5, оп. 2, спр. 806, арк. 25-25 зв. **31.** Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.) : у 6 т. : наук. вид. / [авт. кол. : М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, Т. О. Проценко та ін.] ; за заг. ред. А. Б. Аракова ; ДНДІ МВС України. – Харків, 2015. – Т. 3. Народний комісаріат внутрішніх справ Української СРР (грудень 1922 р. – грудень 1930 р.). – 940 с. **32.** Гедеев Н. Содержатели притонов разврата / Н. Гедеев // Проблемы преступности : сборник / под ред. Е. Ширвиндта, Ф. Трасковича и М. Гернета ; Гос. ин-т по изучению преступника и преступности. – М. ; Л. : Гос. изд-во, 1926. – Вып. 1. – С. 141–149.

Надійшла до редакції 01.04.2015

Греченко В. А. Борьба милиции с проституцией в УССР во время нэпа (1921–1929 гг.)

Рассмотрены основные аспекты борьбы милиции с проституцией в период новой экономической политики в Украине, причины проституции, ее уровень.

Ключевые слова: милиция, проституция, новая экономическая политика, преступность.

Grechenko V. A. Fight of militia against a prostitution in Ukrainian SSR during a new economic policy (1921–1929)

With coming to power of bolshevists there is a prostitution, criminality and another negative social phenomena began to be examined as disgraceful heritage, vestige of capitalist line-up. This idea underlay activity of the soviet state on a fight against a prostitution. During active legislative activity norms were accepted about the criminal proceeding of persons, engaging women in the sphere of commercial sex and containing the dens of debauch. The legislative fixing of possibility of a force physical examination of persons probably having a venereal disease had influence on the decline of height of number of infected. Measures accepted in the Soviet state, on a fight against a prostitution were more effective, than those, that were used in preceding periods. However the self phenomenon continued to exist, «sale love» continued to be in demand, though substantially less, than before. Insufficient efficiency of the conducted events was partly conditioned by absence of the required capital investments, that explained by limit possibilities of country trying to overcome an economic crisis, and also walking of the state away from a market economy and passing to industrialization that entailed application of new measures in regard to the sphere of commercial sex.

Keywords: militia, prostitution, new economic policy, criminality.